

CDMSI(2023)015
12 грудня 2023 р.

**Методичні рекомендації щодо протидії поширенню неправдивої інформації
та дезінформації в інтернеті через перевірку фактів та розробку рішень
для платформ з дотриманням прав людини**
прийняті Керівним комітетом з питань медіа та інформаційного суспільства (CDMSI)
на його 24-му засіданні 29 листопада – 01 грудня 2023 року

Преамбула

1. Як визнав Комітет міністрів у Рекомендації [CM/Rec\(2022\)4](#) щодо промотування створення сприятливого середовища для якісної журналістики в епоху цифрових технологій, дезінформація підриває довіру до медіа та загрожує надійності інформації, на основі якої провадяться громадські дебати та розвивається демократія. Як зазначається в Рекомендації [CM/Rec\(2022\)12](#) щодо передвиборної комунікації та висвітлення виборчих кампаній у медіа, окремі особи зазнають різних видів дезінформації в інтернеті на всіх рівнях, що ускладнює забезпечення чесних виборів, здорового плюралізму та захист демократичного процесу від маніпуляцій. Зловмисники, в тому числі урядові органи деяких іноземних країн, часто поширюють дезінформацію в інтернеті, щоб зірвати вільні та справедливі вибори й підірвати власне уявлення про те, що факти важливі для демократії та можуть осмислено виявлятися й обговорюватися. Також зростають обсяги дезінформації, яка генерується та розповсюджується за допомогою інструментів штучного інтелекту, що створює явні загрози для демократичного діалогу. Неправдивий контент часто поширюється в таких масштабах, що з ним неможливо впоратися винятково шляхом втручання людини. Поширення неправдивої інформації окремими особами, які вважають її вірною та сумлінно діляться нею, також створює загрозу для якості публічних дебатів. Втім важливо зазначити, що такі заходи, як сприяння перевірці фактів, рішення щодо розробки платформ і розширення можливостей користувачів, можуть допомагати — на різних рівнях та різними способами — зменшенню поширення та негативного впливу неправдивої інформації та дезінформації в інтернеті. Послідовне й постійне вжиття усіх цих заходів можна запобігти несприятливим наслідкам для демократії, безпеки й добробуту людей.
2. Будь-яка державна нормативна база, в тому числі регулювання, що спрямоване на зменшення обсягів поширення неправдивої інформації, має відповідати Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод (ETS № 5, «Конвенція»), зокрема праву на свободу вираження поглядів відповідно до статті 10 Конвенції. Свобода вираження поглядів має розглядатися як основоположний принцип під час розробки директивних документів, які можуть підвищувати здатність фізичної чи юридичної особи брати участь у публічних дебатах, навіть якщо може виникати потреба збалансувати її з іншими правами людини, закріпленими в Конвенції, такими як, наприклад, право на повагу до приватного та сімейного життя (стаття 8) та заборона дискримінації (стаття 14).
3. У цих методичних рекомендаціях перелічені нижче терміни мають наступне значення:
 - a. «дезінформація» — перевірено неправдива, неточна чи оманлива інформація, яку було навмисно створено та розповсюджено з метою заподіяння шкоди або для досягнення економічної чи політичної вигоди через обман громадськості, як це визначено в Рекомендації [CM/Rec\(2022\)12](#) щодо передвиборної комунікації та висвітлення виборчих кампаній у медіа та у Рекомендації [CM/Rec\(2022\)11](#) щодо принципів управління медіа та комунікаціями;
 - b. «неправдива інформація» — перевірено неправдива, неточна чи оманлива інформація, яка розповсюджується без наміру ввести в оману, заподіяти шкоду чи отримати економічну або політичну вигоду; користувачі, які діляться неправдивою інформацією, зазвичай, вважають її правдивою;
 - c. «клікбейт» — використання сенсаційної мови, яка встановлює помилковий зв'язок між деякими рекламними матеріалами (наприклад, заголовок або публікація в соціальних мережах) та контентом, який рекламується (наприклад, новинною статтею, вебсторінкою або профілем у соціальних мережах) з метою привернення уваги та заохочення до переходу;

- d. «платформи» — постачальники цифрових послуг, які об'єднують користувачів, встановлюють правила їх взаємодії та використовують алгоритмічні системи для збору та аналізу даних і персоналізації своїх послуг, як це визначено в Рекомендації [CM/Rec\(2022\)11](#) щодо принципів управління медіа та комунікаціями; у сфері комунікацій до таких платформ належать пошукові системи, новинні агрегатори, сервіси обміну відео та соціальні мережі;
- e. «розробка платформ» — усі ключові рішення, які формують функціонування цифрової платформи та способи взаємодії з нею користувачів; це визначення також охоплює технічні засоби, за допомогою яких платформи реалізують, підтримують та оновлюють свої архітектури та інтерфейси;
- f. «алгоритми» (у частині цифрових платформ) — інструменти, які обирають, який контент буде показаний користувачам, за ознаками релевантності й уподобань, набір яких формується на основі даних про поведінку користувачів, що були зібрані як наслідок їхньої взаємодії в інтернеті;
- g. «алгоритмічні системи» — застосунки, які, часто використовуючи методи математичної оптимізації, виконують одне або кілька завдань, таких як збір, комбінування, очищення, сортування, класифікація та виведення даних, а також добір, визначення пріоритетів, формування рекомендацій та прийняття рішень, як це визначено в Рекомендації [CM/Rec\(2020\)1](#) про вплив алгоритмічних систем на права людини, додаток, пункт 2;
- h. «система штучного інтелекту» — будь-яка алгоритмічна система чи комбінація таких систем, яка використовує обчислювальні методи, отримані на основі статистики або інших математичних методів, і яка генерує текст, звук, зображення або інший контент, чи допомагає людині приймати рішення або замінює прийняття рішень людиною, як це визначено Комітетом з питань штучного інтелекту в [CAI\(2023\)18](#);
- i. «новинні організації» — організації, які створюють та поширюють новини про поточні події серед своєї аудиторії; такі організації можуть працювати за різними бізнес-моделями та використовувати різні комбінації джерел фінансування, в тому числі рекламу, передплату, продажі, благодійні пожертви, ліцензійні збори та прямі й непрямі державні субсидії;
- j. «перевірка фактів» — процес і методи, що використовуються для перевірки точності інформації, яка є у відкритому доступі, а також особи, стратегій та практики суб'єктів, які виробляють або поширюють дезінформацію; перевірка фактів може проводитися медійними організаціями, професійними журналістами, спеціалізованими фахівцями з перевірки фактів та не фаховими користувачами;
- k. «розширення прав та можливостей користувачів» — заходи, що спрямовані на розширення розуміння користувачами, їхній усвідомлений вибір та контроль впливу цифрових технологій на їхні права, в тому числі через сприяння розвитку медійної та інформаційної грамотності, можливостей для здійснення прав користувачів та варіантів колективних дій;
- l. «медійна та інформаційна грамотність» — розвиток у людей необхідних знань та навичок для критичної взаємодії з медіаконтентом, для орієнтування у складній медійній та інформаційній екосистемі та, зрештою, для самостійного прийняття політичних та інших рішень, як це визначено в [Резолюції про зміну медійного та інформаційного середовища — Конференція міністрів, відповідальних за медіа та інформаційне суспільство](#);
- m. «регулювання» — набір обов'язкових правил, які розробляє та застосовує держава для досягнення цілей державної політики;
- n. «спільне регулювання» — спільні форми регулювання, розроблені державою за участі приватних суб'єктів для досягнення цілей державної політики;
- o. «саморегулювання» — процес, за допомогою якого приватний суб'єкт або сектор розробляє та виконує правила для себе задля досягнення цілей галузі чи державної політики.

4. Основна мета і сфера дії цих *Методичних рекомендацій* полягає в тому, щоб надати практичні вказівки та рекомендації директивним органам та зацікавленим сторонам щодо протидії поширенню неправдивої інформації та дезінформації в інтернеті через перевірку фактів та рішення для розробки платформ, з неодмінним дотриманням прав людини та належним урахуванням розширення прав і можливостей користувачів як важливої передумови для усунення негативного впливу неправдивої інформації та дезінформації в інтернеті.
5. Щоб зменшити ризики, які неправдива інформація та дезінформація становить для громадськості, у цих *Методичних рекомендаціях* основна увага приділяється, зокрема, визначенню механізмів, через які її масштаби можуть швидко розширюватися і так охоплювати велику аудиторію, перш ніж їм можна буде протидіяти, а також підвищенню популярності та доступності точної та правдивої інформації, що надходить з джерел, яким можна довіряти.
6. Ці *Методичні рекомендації* містять поради для держав-членів Ради Європи, платформ, які несуть власні зобов'язання в галузі прав людини (див. Рекомендацію Комітету міністрів [CM/Rec\(2016\)3](#) щодо прав людини та підприємництва; Рекомендацію [CM/Rec\(2018\)2](#) щодо ролі та відповідальності посередників у інтернеті; Керівні принципи ООН з підприємницької діяльності в аспекті прав людини: реалізація програми Організації Об'єднаних Націй «Захист, повага та засоби правового захисту»; та Вдосконалений Кодекс практики Європейського Союзу з питань дезінформації), а також для інших зацікавлених сторін, які беруть участь у боротьбі з поширенням неправдивої інформації та дезінформації в інтернеті, зокрема новинних організацій та фахівців, які перевіряють факти.
7. До цих *Методичних рекомендацій* додається *Пояснювальна записка*, яка призначена для пояснення контексту, аргументації та нюансів, що лежать в основі рекомендацій.
8. Виробництво, споживання, розповсюдження та наслідки помилкової та оманливої інформації в медійних екосистемах, що розвиваються, та в нестабільних соціальних та політичних умовах є складними явищами, які неможливо пояснити (не кажучи вже про їх вирішення) за допомогою одного набору факторів. Ці *Методичні рекомендації* складені на основі трьох наборів рекомендацій (щодо перевірки фактів, рішень для розробки платформ та розширення прав і можливостей користувачів), які спрямовані на всебічне усунення основних причин цих проблем. Ці три набори рекомендацій розроблені для підтримки та заохочення до транскордонного співробітництва між усіма відповідними зацікавленими сторонами (включно з урядовими органами, регуляторами, промисловістю, журналістами, громадянським суспільством, науковцями та користувачами) і мають виконуватися спільно, щоб бажані результати були досягнуті. Лише об'єднавши усі ці важелі, демократичні суспільства досягнуть чіткого конкретного прогресу у розв'язанні цих проблем.

Рекомендації щодо перевірки фактів

9. **Роль і центральне значення.** У розробці правил протидії поширенню неправдивої інформації та дезінформації в інтернеті держави та платформи повинні визнавати центральне значення перевірки фактів як ключової практики для сприяння здійсненню належних публічних дебатів. Держави мають посилювати заходи щодо перевірки фактів, створюючи та підтримуючи умови для своєї фінансової незалежності, прозорого управління та орієнтації на державні служби, а також зміцнюючи загальну екосистему організацій та суб'єктів, які можуть допомагати протидіяти неправдивій інформації та дезінформації в демократичному суспільстві.

Платформи повинні співпрацювати з організаціями, які перевіряють факти, щоб гарантувати, що їхні користувачі отримують доступ до високоякісної інформації з питань, які є предметом публічних дебатів, та заохочуються ділитися такою інформацією, а також щоб ставити під сумнів та розвінчувати неправдиву інформацію та дезінформацію, коли вони з нею стикаються.

10. **Прозорість.** Будь-які заходи, які передбачають регулювання, спільне регулювання та саморегулювання, мають забезпечувати прозорість процесу перевірки фактів як важливого інструменту незалежності фахівців, які їх перевіряють. Заходи, які підвищують прозорість перевірки фактів, мають зосереджуватися на їх фінансуванні, внутрішній організації, професійних процесах та стандартах, механізмах підзвітності та заходах контролю якості. Для підвищення якості публічних дебатів та розробки правил організаціям, які здійснюють перевірку фактів, слід також розробити механізми поширення суспільно значущої сукупної інформації, отриманої як наслідок їхньої роботи, наприклад, за темами, за якими неправдива інформація та дезінформація зараз найінтенсивніше поширюється, або також механізми роботи з суб'єктами, які створюють і поширюють найбільшу кількість неправдивої інформації та дезінформації у певному контексті.
11. **Незалежність.** Будь-яка форма регулювання, спільного регулювання чи саморегулювання має гарантувати редакційну свободу та незалежність новинних організацій, організацій з питань перевірки фактів та фахівців, які перевіряють факти, що працюють у будь-якій організації, наприклад, у частині вибору та розставляння пріоритетів у дібраних для перевірки фактів матеріалах. Будь-яка ініціатива державних або приватних суб'єктів, яка передбачає фінансування організацій з питань перевірки фактів, має зберігати свою незалежність від будь-якого державного втручання, а також від впливових економічних інтересів. Зокрема, якщо платформи надають фінансування на підтримку ініціатив з перевірки фактів, мають бути передбачені інституційні та процедурні гарантії, які захищають незалежність фахівців, що перевіряють факти, та дають їм змогу бути незалежними від спонсорів. Щоб захистити фахівців, які перевіряють факти, від втручання спонсорів, державні та приватні суб'єкти мають сприяти створенню незалежних органів, які автономно розподіляють кошти, що надаються державними та приватними зацікавленими сторонами на підтримку ініціатив та організацій з перевірки фактів. Такий розподіл має ґрунтуватися на прозорих критеріях, які встановлюються *заздалегідь* та ретельно оцінюються відповідно до найсучаснішого рівня знань та міжнародних стандартів.
12. **Організаційні виклики.** Платформи мають посилювати інтеграцію (зовнішніх) організації з питань перевірки фактів у свої системи управління контентом, працюючи з такими викликами, як відсутність доступу фахівців, що перевіряють факти, до даних та зміна ролі людського фактору у використанні систем штучного інтелекту, які виявляють проблемний контент. Платформи мають розробляти належні процеси, що розширюють можливості для перевірки фактів як професійними організаціями, так і приватними особами.
13. **Мовні виклики.** У своїх ініціативах на підтримку перевірки фактів держави та платформи мають працювати над усуненням мовних бар'єрів, які перешкоджають життєздатності та позитивному впливу організацій з перевірки фактів, таких як відсутність заходів щодо перевірки фактів, викладених не англійською мовою, та невизначеність щодо ефективності не англійськомовного контенту систем штучного інтелекту, які навчаються переважно чи винятково з використанням англійськомовних наборів даних.

14. **Сталі умови роботи.** Оскільки зараз перевірка фактів може бути надійно **автоматизована** лише у частині її базових завдань, та оскільки фахівці, що перевіряють факти, виконують важливу журналістську роботу, держави мають забезпечувати їм відповідний рівень підтримки та правові гарантії, особливо з погляду захисту відповідно до договорів, суспільного визнання їх професіоналізму, підтримки ініціатив набуття навичок та доступу до даних, які зберігаються в державних установах. Платформи, які покладаються на фахівців, що перевіряють факти, мають гарантувати їм умови праці та винагороду відповідно до міжнародних професійних стандартів.
15. **Фінансування.** У межах своїх зусиль щодо забезпечення здорового, належно фінансованого та безпечного середовища для медіа, новинних організацій та працівників медіа загалом держави мають сприяти створенню належних умов, які забезпечують національним та міжнародним організаціям з питань перевірки фактів доступ до достатнього, стабільного та сталого фінансування з різних та надійних джерел, дотримуючись принципів, що викладені в Рекомендації [CM/Rec\(2022\)4](#) щодо промотування створення сприятливого середовища для якісної журналістики в епоху цифрових технологій. Платформи мають визначати засоби, за допомогою яких вони можуть прозоро підтримувати незалежну перевірку фактів, наприклад, через створення та фінансування сторонніх національних та міжнародних мереж перевірки фактів або через сприяння прозорості заходів внутрішньої перевірки. Незалежно від джерела (державне чи приватне) та характеру (пряме чи непряме) фінансування організацій з питань перевірки фактів має забезпечуватися та розподілятися на основі інституційних та процедурних гарантій, які забезпечують їх незалежність, відповідно до положень викладеного вище пункту 11.
16. **Плюралізм.** Відповідно до принципів управління медіа та комунікаціями, що викладені в Рекомендації [CM/Rec\(2022\)11](#) щодо принципів управління медіа та комунікаціями, будь-яке пряме чи непряме державне фінансування заходів перевірки фактів, у тому числі субсидії, має бути спрямоване на посилення плюралізму медіа та промотування медіаконтенту, націленого на різноманіття, в тому числі на гендерне та етнічне різноманіття, за одночасного захисту свободи медіа та забезпечення функціонування ринків.
17. **Довіра користувача.** Довіра користувача до перевірки фактів, яку провадять різні типи організацій та суб'єктів, є основоположною для забезпечення соціальної ефективності цих зусиль. Тож будь-яка ініціатива з регулювання, спільного регулювання або саморегулювання має закріплювати принципи незалежності й прозорості, що викладені вище, а також принцип контролю якості, який буде описано нижче.
18. **Контроль якості.** Фахівці, які перевіряють факти, мають розробляти та впроваджувати надійні та прозорі процеси контролю якості, які засновані на міжнародних професійних стандартах і передовій практиці, розроблених спільно з представниками промисловості, організаціями громадянського суспільства та науковцями. Фахівці, які перевіряють факти, мають оприлюднювати свої процедури контролю якості та публікувати періодичні звіти про результати проведеної ними оцінки контролю якості.

Рекомендації щодо рішень з розробки платформ

19. **Створення здорового інформаційного середовища.** Держави та платформи мають співпрацювати над усуненням або зменшенням числа перешкоди для проведення обґрунтованих публічних дебатів, які впливають з вибору у частині розробки платформ. Платформи мають визнавати, що їх потенційний вплив на якість

публічних дебатів переважає вплив більшості інших учасників, та сприяти створенню умов для здорових і конструктивних публічних дебатів. Зокрема, платформи мають створювати належні процеси оцінки та зменшення ризиків того, що їхні алгоритми визначення пріоритетності контенту можуть сприяти виникненню неправдивої інформації та дезінформації через клікбейти та інші механізми.

20. **Розробка, орієнтована на права людини.** У демократичних суспільствах онлайн-платформи мають розроблятися так, щоб забезпечувався захист гарантованих Конвенцією прав людини й основоположних свобод. Коли держави розглядають можливість регулювання чи спільного регулювання, яке може чинити вплив на розробку платформи так, що це може впливати на права людини, вони мають спочатку провести й оприлюднити оцінку впливу на права людини. Якщо внаслідок такої оцінки впливу буде зроблено висновок про те, що пропоновані заходи створюють ризики для прав людини, в тому числі для прав незахищених груп, вони повинні передбачати також конкретні заходи щодо запобігання таким ризикам або їх пом'якшення, які мають бути реалізовані державами надалі до введення регулювання чи спільного регулювання згідно з узятими на себе зобов'язаннями. І так само, коли платформи розглядають внесення змін у розробку та саморегулювання, які можуть впливати на права людини, включно з правами незахищених груп, вони мають спочатку провести й оприлюднити оцінку впливу на права людини. Якщо за результатами такої оцінки впливу буде зроблено висновок, що пропоновані заходи створюють ризики для прав людини, вони також мають включати конкретні заходи щодо запобігання таким ризикам або їх пом'якшення, а платформи повинні зобов'язатися реалізувати такі заходи до внесення змін у розробку та саморегулювання.
21. **Безпека.** Платформи повинні враховувати безпеку у всіх своїх ключових рішеннях з розробки, особливо там, де вони пов'язані з системами штучного інтелекту. Це передбачає створення безпечного, інклюзивного та сприятливого онлайн-середовища для участі у публічних дебатах, яке дає змогу усім зацікавленим особам, особливо жінкам і дівчатам, а також іншим незахищеним групам, які будуть перелічені у пункті 35 нижче, користуватися свободою вираження поглядів та правом доступу до інформації. Правила платформ мають особливо чуйно реагувати на ризики, що пов'язані з використанням систем штучного інтелекту для виробництва й поширення неправдивої інформації в масштабах, які перевищують можливості будь-яких окремих осіб або груп захиститися від потенційної шкоди, що нею заподіюється.
22. **Інвестування в переклад та інструменти модерування не англомовного контенту.** Платформи мають вкладати кошти у роботу не англомовних модераторів, які глибоко розуміють різні культурні контексти, і вдосконалювати свої інструменти автоматичного модерування контенту, щоб вони були однаково ефективними для різних мов. Модератори відіграють вирішальну роль у забезпеченні належної оцінки та модерування контенту мовами, відмінними від англійської. Аналогічно, автоматизовані системи мають розроблятися так, щоб забезпечувалося розуміння ними місцевого контексту, можливість розрізняти тонкі нюанси та різні діалекти.
23. **Пропорційність.** Будь-яка державна нормативно-правова база, включно зі спільним регулюванням, яка націлена на розробку платформи для роботи з неправдивою інформацією та дезінформацією, має містити заходи та вимоги, пропорційні рівню ризику, з яким пов'язане функціонування платформ (такому як несприятливі наслідки для прав людини, які можуть створюватися через деяких їх користувачів). Критерії, за якими оцінюються рівні ризику різних платформ, можуть включати такі фактори, як розмір (наприклад, кількість користувачів та капіталізація), ресурси (наприклад, технічні та економічні засоби) й охоплення (наприклад, потенційний вплив на

аудиторію). Такі критерії мають бути чітко визначені, періодично переглядатися, точно оцінюватися спільно з незалежними дослідниками та прозоро повідомлятися незалежним регулятором, який має достатній досвід і належні ресурси.

24. **Зосередження уваги на процесах.** Для захисту свободи вираження поглядів спільне регулювання та регулювання, що спрямовані на розробку платформ для зменшення обсягів неправильної інформації та дезінформації, не мають зосереджуватися безпосередньо на конкретних фрагментах контенту. Будь-яке спільне регулювання має передусім стосуватися процесів, за допомогою яких платформи обмежують активність облікових записів (включно з тимчасовим зупиненням і видаленням) та розповсюдження контенту, який може містити неправдиву інформацію та дезінформацію, а також процесів, за допомогою яких платформи оцінюють, модерують та видаляють контент.
25. **Врахування тактики суб'єктів.** У будь-якій формі регулювання, спільного регулювання чи саморегулювання, яка спрямована на неправдиву інформацію та дезінформацію, має враховуватися той факт, що суб'єкти, які навмисно поширюють дезінформацію, такі як таємні іноземні агенти й окремі особи або групи, які приховують свою особу, щоб обдурити громадськість, використовують різні складні тактики введення громадськості в оману, які часто виявляються у комбінуванні точного й неточного контенту.
26. **Деталізоване та диференційоване реагування.** Будь-яке спільне регулювання або регулювання, що спрямоване на розробку платформ для роботи з неправдивою інформацією та дезінформацією, має розглядати видалення контенту як крайній засіб, оскільки платформи можуть (і повинні) використовувати різні методи модерування контенту, які мають менш серйозний вплив на свободу вираження поглядів, наприклад, пріоритизація та депріоритизація, промотування депромотування, монетизація та демонетизація, а також надання додаткової інформації користувачам, включно з розвінчуванням, віковими попередженнями, «тригерними попередженнями» та додатковим контентом з офіційних і незалежних авторитетних джерел, таких як професійні новинні організації та суспільні медіа. За принципом, викладеним у пункті 23, будь-яке регулювання або спільне регулювання не має диктувати, які конкретні заходи реагування мають вживати платформи для боротьби з різними формами неправдивої інформації та дезінформації, та повинно зосереджуватися передусім на процесах, за допомогою яких платформи розв'язують ці проблеми.
27. **Пріоритизація професійних джерел новин і контенту, який становить суспільний інтерес.** У рамках своїх правил протидії поширенню неправдивої інформації та дезінформації в інтернеті держави та платформи можуть, за потреби та згідно з Конвенцією, вживати належні й пропорційні заходи для забезпечення видимості контенту, що становить суспільний інтерес, в інтернеті, особливо контенту, створеного надійними та професійними новинними організаціями відповідно до принципів, викладених у Методичних рекомендаціях щодо пріоритизації контенту, який становить суспільний інтерес, в інтернеті ([CDMSI\(2021\)009](#)). Важливо зазначити, що держави та платформи повинні встановити чіткі, прозорі та незалежно підтверджені критерії та процеси для визначення типів джерел, які можна вважати надійними професійними новинними організаціями, та типів контенту, які становлять суспільний інтерес. Встановлюючи ці стандарти, держави та платформи мають дотримуватися вимог передової практики та ґрунтуватися на такій практиці. Державам слід утримуватися від зобов'язування платформ розміщувати будь-які певні фрагменти контенту чи інформації або визначати їх пріоритетність.

28. **Прозорість.** Платформи мають забезпечувати максимально можливий рівень прозорості щодо розробки своїх сервісів, реалізації умов надання послуг і ключових правил, що стосуються неправдивої інформації та дезінформації, таких як інформація про ідентифікацію та видалення неавтентичних облікових записів та ботів, видалення контенту, рекомендації, розширення, промотування, пониження рейтингу, монетизація та поширення. Держави повинні створювати найбільш сприятливі умови та стимули для платформ генерувати й публікувати всі дані, необхідні для проведення будь-якого аналізу, який необхідний для того, щоб зробити способи, за допомогою яких їхні правила, включно з їх реалізацією, дозволяють або обмежують поширення неправдивої інформації та дезінформації, дійсно прозорими. Ці вимоги до прозорості мають бути пропорційні рівню ризику різних платформ, як це зазначено у пункті 23 вище. Платформи мають публікувати необхідну інформацію в придатному для машинного зчитування форматі, щоб забезпечити прозорість своїх правил на різних рівнях та для досягнення різних цілей, включно з розширенням прав і можливостей користувачів, забезпеченням зовнішнього аудиту та нагляду, а також інформуванням незалежних дослідників, новинних організацій та інших суб'єктів, які беруть участь у протидії дезінформації.
29. **Підзвітність:** Як обговорювалося у розділі 4 Рекомендації [CM/Rec\(2022\)13](#) щодо впливу цифрових технологій на свободу вираження поглядів, держави повинні забезпечити, щоб будь-який користувач, свобода вираження поглядів якого обмежується внаслідок регулювання, спільного регулювання або саморегулювання, спрямованого на зменшення поширення неправдивої інформації та дезінформації, мав ефективні механізми усунення цих обмежень у простий, доступний і недорогий спосіб. Коли платформи вводять будь-які спрямовані на зменшення поширення неправдивої інформації та дезінформації обмеження на свободу вираження поглядів, вони повинні надавати користувачам, яких такі обмеження прямо чи непрямо стосуються, чітку інформацію про правила, відповідно до яких їхні права були обмежені. Платформи також повинні забезпечувати своєчасні та ефективні механізми відшкодування збитків, які дають змогу відповідним особам подати скаргу без необґрунтованих витрат, затримок або труднощів (див. Рекомендацію [CM/Rec\(2018\)2](#) щодо ролей та обов'язки посередників у мережі інтернет).
30. **Підтримка незалежних досліджень.** Для надійної оцінки ефективності розроблених платформами рішень для роботи з неправдивою інформацією та дезінформацією державам слід розробити регулювання або спільне регулювання, яке гарантує, що незалежні дослідники та слідчі журналісти матимуть доступ до достатніх індивідуальних даних про поведінку користувачів в інтернеті, які генеруються та збираються платформами, а також до даних, що стосуються реклами та результатів пошуку в пошукових системах і магазинах застосунків. Усі ці ініціативи мають забезпечувати дослідникам можливість доступу до даних безпечними та законними способами й відповідно до всіх норм, які гарантують недоторканність приватного життя та захист даних у контексті [Конвенції Ради Європи про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних \(CETS № 108\)](#). Державні та приватні суб'єкти мають дотримуватися положень, викладених у розділі 6 Рекомендації [CM/Rec\(2022\)13](#) щодо впливу цифрових технологій на свободу вираження поглядів, яка містить докладні вказівки щодо того, як підтримувати незалежні дослідження цифрових технологій та свободу вираження поглядів. Держави також мають створювати відповідні умови, щоб незалежні дослідники, які працюють з неправдивою інформацією та дезінформацією, могли розраховувати на достатнє, стабільне та стале фінансування як з державних, так і з приватних джерел, та мають роз'яснювати, що дослідники, які отримали схвалення ради з питань етичного нагляду чи іншого схожого органу, не можуть притягуватися до відповідальності на тій підставі, що при зборі загальнодоступних даних з платформ вони порушили умови надання послуг, які висуваються посередниками в інтернеті.

Рекомендації щодо розширення прав і можливостей користувачів

31. **Розбудова здорової медійної екосистеми.** Будь-які ініціативи, що спрямовані на розширення можливостей користувачів захистити себе та інших від поширення неправдивої інформації та дезінформації, вимагають постійного та належного надання якісної інформації з визнаних надійних джерел для балансування та перевірки неправдивої інформації та дезінформації. Оскільки досягнення цього результату передусім вимагає підтримки та підвищення якості журналістики, державам слід здійснювати промоцію регулювання та спільного регулювання, а також підтримувати саморегулювання для реалізації принципів, викладених у Рекомендації [CM/Rec\(2022\)4](#) щодо промотування створення сприятливого середовища для якісної журналістики в епоху цифрових технологій. Держави також мають забезпечувати доступність інформації, яка перебуває у розпорядженні їхніх державних органів, відповідно до вимог Рекомендації Rec(2002)2 щодо доступу до офіційних документів та [Конвенції Ради Європи про доступ до офіційних документів \(CETS № 205 — Конвенція Тромсе\)](#).
32. **Розвиток стійкості.** У розробці своїх правил і/чи нормативної бази щодо протидії поширенню неправдивої інформації та дезінформації в інтернеті держави та платформи мають прагнути підвищувати здатність користувачів розпізнавати надійні джерела та стійкість до неправдивої інформації та дезінформації в інтернеті, тобто точно виявляти, критично оцінювати та протидіяти неправдивій інформації та дезінформації в інтернеті, наприклад, через перевірку фактів, звітування та виправлення її на платформах соціальних мереж, а також посилювати здатність користувачів діяти на підтримку здорових медійних екосистем та проти заподіяння шкоди в інтернеті.
33. **Діючі програми як основа.** Будь-які ініціативи щодо регулювання, спільного регулювання або саморегулювання мають починатися з діючих інструментів розширення прав та можливостей користувачів і прагнути до їх подальшого розвитку, а саме з таких інструментів як поточні ініціативи щодо забезпечення прозорості та орієнтовані на користувача моделі модерування контенту на платформах соціальних мереж, поточні програми держав щодо розширення прав і можливостей для підтримки користувачів у здійсненні їхніх прав в інтернеті, правила спільнот, які приймають платформи, програмні інструменти з відкритим вихідним кодом, системи штучного інтелекту для виявлення джерел, які заслуговують на довіру, системи рекомендацій, які становлять суспільну цінність, та опубліковані дослідження про те, як підвищувати медійну та інформаційну грамотність користувачів.
34. **Наведення мостів зі спільнотами.** Розширення прав і можливостей користувачів вимагає розуміння потреб, проблем і прагнень різних спільнот, коли йдеться про збір, виробництво та розповсюдження інформації. Держави та зацікавлені сторони з приватного сектору мають просувати правила та ініціативи, які підвищують потенціал колективних дій, щоб користувачі та спільноти могли балансувати потужність належно забезпечених ресурсами організованих суб'єктів та великих глобальних корпорацій, які володіють цифровими платформами, для сприяння реформуванню медійної екосистеми, щоб вона ще більше сприяла здійсненню належних публічних дебатів, які ґрунтуються на правдивій інформації.
35. **Захист прав користувачів.** Платформи мають розробляти зручні для користувача інтерфейси та інтуїтивно зрозумілі способи надання користувачам доступної інформації про їхні права та простих у виконанні механізмів захисту від загроз для таких прав. Будь-які користувачі, чії права людини можуть порушуватися через зіткнення з неправдивою інформацією, або які звинувачуються у поширенні дезінформації, повинні мати широкі та ефективні можливості для подання скарг

і отримання відшкодування. Платформи мають гарантувати, що будь-які її заходи, які спрямовані на обмеження поширення неправдивої інформації, не обмежують права незалежних професійних новинних організацій на поширення правдивого контенту, а також забезпечувати таким новинним організаціям швидкі й ефективні механізми відшкодування.

36. **Захист вразливих груп.** Держави, організації громадянського суспільства та платформи повинні розробляти ініціативи щодо захисту прав вразливих осіб та груп, для яких призначені особливо шкідливі види неправдивої інформації та дезінформації, наприклад, неналежний контент, який дискримінує або розпалює ненависть за ознакою статі, сексуальної орієнтації, етнічної належності, релігії, інвалідності та інших характеристик. Особливу увагу слід приділяти захисту неповнолітніх осіб. Платформи повинні надавати доступ до механізмів швидкого реагування, які дають змогу представникам цих груп реєструвати свої скарги й отримувати відшкодування. З огляду на високі ризики, яких вони зазнають під час виконання своїх функцій, журналісти та правозахисники, особливо представники вразливих груп та ті, хто бере участь у конфіденційних розслідуваннях, також мають користуватися посиленням захистом і мати у розпорядженні засоби оперативного правового захисту.

- 37. Авторитетні інформатори.** Платформи мають співпрацювати з незалежними експертними організаціями, які спеціалізуються на захисті та представництві інтересів вразливих груп, для розробки прозорих механізмів надійного виявлення, залучення та розширення прав і можливостей «авторитетних інформаторів» з-поміж вразливих користувачів і правозахисників, щоб їхнім попередженням і скаргам приділялася належна увага. Платформи повинні розробляти інклюзивні механізми для залучення авторитетних інформаторів з різних верств і груп суспільства, а також для їх ефективного введення в курс справ та постійної підтримки, щоб вони надійно та послідовно застосовували правила платформи. Платформи також мають розробляти процеси, які дають змогу їхнім авторитетним інформаторам забезпечувати зворотний зв'язок і пропонувати реформи діючих правил, щоб краще враховувалися ідеї та досвід конкретних вразливих груп. Платформи мають також співпрацювати з незалежними професійними новинними організаціями та розробляти процеси, за допомогою яких вони можуть бути інтегровані як авторитетні інформатори, зберігаючи при цьому свою незалежність від платформ.
- 38. Співпраця.** Держави, громадянське суспільство, платформи, суспільні медіа, новинні організації, фахівці, які перевіряють факти, організації громадянського суспільства, спільноти користувачів та дослідники повинні співпрацювати під час розробки та впровадження широкомасштабних заходів щодо розширення прав і можливостей користувачів. Щоб забезпечити повну участь різних суб'єктів у спільній розробці, спільні ініціативи мають належно фінансуватися, мають бути організовані відповідно до потреб і пріоритетів залучених суб'єктів та базуватися на принципах прозорості, підзвітності, чіткості ролей та реалістичності цілей. Державні установи повинні утримуватися від диктування умов або цілей такої співпраці, але повинні використовувати свої організаційні можливості для об'єднання зацікавлених сторін, підтримки спільних досліджень та забезпечення справедливості, підзвітності та прозорості процесу. Держави, діячі громадянського суспільства, організації медіа та освітні установи також мають працювати спільно під час створення загальнодоступного інформаційного ресурсу, де громадськості та організаціям, які прагнуть зробити свій внесок у досягнення цих цілей, будуть доступні всеохопні, стандартизовані та актуальні дані про будь-які ініціативи, спрямовані на розширення прав і можливостей користувачів.
- 39. Цифрові інструменти для розширення прав і можливостей користувачів.** Держави та зацікавлені сторони з приватного сектору повинні працювати самостійно та спільно над розробкою цифрових інструментів, які дають змогу користувачам захиститися від неправдивої інформації та дезінформації. Ці ініціативи можуть мати результатом надання цифрових інструментів, включно з системами рекомендацій, які становлять суспільну цінність, навчальними іграми та системами штучного інтелекту для перевірки інформації, а також належну підготовку як тренерів, так і кінцевих користувачів. Здійснюючи промотування цих інструментів серед громадськості, розробники мають слідкувати, щоб їхні цілі та способи використання були представлені доступною мовою, щоб вони якомога ширше приймалися, особливо серед вразливих груп. Платформи повинні забезпечувати сумісність та належне інформування користувачів про характеристики та переваги різних інструментів, щоб користувачі мали свободу вибору між ними. Платформи мають також співпрацювати з розробниками інструментів розширення прав і можливостей користувачів, щоб останні мали доступ до відповідних даних платформи з метою оцінки їх ефективності та поліпшення їх функціонування.
- 40. Комплексні стратегії медійної та інформаційної грамотності.** Держави, громадянське суспільство, суспільні медіа та платформи повинні підтримувати ініціативи розвитку медійної та інформаційної грамотності серед усіх людей, зосереджуючись на групах, які перебувають у несприятливому економічному,

соціальному та технічному становищі, на особах з особливими освітніми потребами та особах з обмеженим доступом до якісної інформації, як це обговорювалося у розділі 5 Рекомендації [CM/Rec\(2022\)13](#) щодо впливу цифрових технологій на свободу вираження поглядів. Заходи підвищення медійної та інформаційної грамотності мають враховувати, що різні групи населення мають різний ступінь незахищеності від різних типів неправдивої інформації та дезінформації, а також адаптувати ініціативи розширення прав і можливостей, щоб задовольнялися конкретні потреби різних вразливих груп. Держави повинні прямо й опосередковано підтримувати благодійні організації та групи громадянського суспільства, які сприяють цим починанням, у тому числі через забезпечення та оснащення громадських місць, таких як бібліотеки, школи й громадські центри, для підтримки вразливих груп, які можуть виявитися важкодоступними при застосуванні лише онлайн-засобів.

41. **Реформування освіти.** Для підвищення та консолідації медійної та інформаційної грамотності в довгостроковій перспективі держави мають реформувати свої освітні програми, включаючи до них навчання основних навичок, щоб користувачі могли захищатися від неправдивої інформації та дезінформації, а також підвищувати обізнаність про свої права. Держави мають забезпечувати, щоб школи були належно обладнані для викладання цих предметів, і щоб педагогічний склад постійно проходив підготовку, щоб їхні знання про новітні технологічні розробки та наукові дані були актуальними. У реформуванні освітніх програм та підготовці педагогічного складу більше уваги слід приділяти особам з особливими потребами у навчанні, які особливо вразливі до загроз, які створюються поширенням неправдивої інформації та дезінформації.
42. **Перспективне мислення.** Розробляючи свої правила розширення прав і можливостей користувачів щодо захисту від неправдивої інформації та дезінформації, держави мають передбачати поєднання коротко- та довгострокових заходів, враховуючи, що стійкість користувачів передбачає як повсякденну поведінку з реагуванням на контекстуальні стимули, так і стимули, яким можуть сприяти цифрові інструменти (див. пункт 38 вище), а також набір здібностей і схильностей, таких як проникливий скептицизм та критичне мислення, які необхідно розвивати та зміцнювати протягом усього періоду отримання людиною освіти (див. пункт 39 вище).
43. **Диверсифікація та фактично обґрунтована оцінка ініціатив з розширення прав і можливостей:** Будь-які заходи, що спрямовані на розширення прав і можливостей користувачів, мають ґрунтуватися на багатовимірному підході, який виходить за межі традиційних інформаційно-просвітницьких заходів. Держави мають розширювати знання окремих осіб про те, як перевіряти інформацію, та підтримувати розвиток конкретних навичок і здібностей, які вони зможуть використовувати, стикнувшись з новою інформацією. Консультації та підтримка в частині протидії неправдивій інформації та дезінформації мають розрізняти публічні або напівпублічні платформи, де користувачі взаємодіють з більш віддаленими зв'язками, та приватні або напівзакриті платформи, де користувачі пов'язані родинними зв'язками та дружбою, а оскарження поширення неточної інформації на таких платформах може ставити під загрозу інтимні особисті стосунки. Держави також повинні сприяти проведенню та оцінці більш суворих, обґрунтованих та постійних оцінювань якості діючих програм у сфері медійної та інформаційної грамотності, фінансувати ці оцінювання та надавати рекомендації щодо них, а також ділитися результатами цих оцінювань з іншими державами та зацікавленими сторонами приватного сектору, щоб гарантувати, що знання, які будуть отримані під час оцінювання діючих програм, будуть корисні під час провадження інших схожих ініціатив.